

คำนำ

ศูนย์ส่งเสริมราชการประจำหมู่บ้านเป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่ให้ประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นสื่อกลางในการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งที่เป็นภาครัฐและเอกชน เพื่อนำทรัพยากรและการช่วยเหลือต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นลักษณะการสร้างสรรให้สมาชิกตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จึงนับได้ว่ากรดำเนินการของศูนย์ส่งเสริมราชการประจำหมู่บ้านเป็นกระบวนการที่จะให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและมีความเข้มแข็งสามารถเป็นที่พึ่งพิงแก่สมาชิกในชุมชนได้

ศูนย์ส่งเสริมราชการประจำหมู่บ้าน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.2531 ตามมติคณะรัฐมนตรี โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีพได้อย่างปกติสุข ซึ่งการที่จะให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในองค์กรที่ดีนั้นจะต้องให้สมาชิกภายในชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่สนองตอบความต้องการดังกล่าวและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรของศูนย์ส่งเสริมราชการประจำหมู่บ้าน อันนำมาซึ่งประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

ผู้ศึกษาหวังว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมราชการประจำหมู่บ้านให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

ณรงค์ มีสวย

พฤศจิกายน 2546

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ความเข้มแข็งของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้านในจังหวัดชุมพร ภายหลังจากถ่ายโอนภารกิจ ให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบทบาทและความเข้มแข็งในการเป็นองค์กรประชาชนของศูนย์ ตลอดจนค้นหาแนวทางในการประสานให้ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้านมีความเข้มแข็งแบบยั่งยืน และใช้ประโยชน์ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ในการสนับสนุนงานของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงาน ณ จังหวัดชุมพร ซึ่งแนวทางการศึกษาเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การวิจัยเอกสารโดยการรวบรวมเอกสารข้อมูลต่าง ๆ จากหนังสือ บทความ ฎหมาย ระเบียบ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) การวิจัยแบบสำรวจโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้านในเขตจังหวัดชุมพรในปี พ.ศ.2546 จำนวน 120 ศูนย์ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในรูปแบบของร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean)

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างในศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้านที่เข้มแข็ง จำนวน 120 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 55.30 และแยกเป็นอำเภอแล้วปรากฏว่าอำเภอหลังสวน มากที่สุด จำนวน 34 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 28.33 ซึ่งการศึกษาดังนี้แยกประเด็นการศึกษา ดังนี้

1. ความเข้มแข็งของการเป็นองค์กรประชาชนภายหลังจากถ่ายโอนภารกิจ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ย 6.72 และพบว่าความเข้มแข็งของศูนย์ฯ ประกอบด้วยสมาชิกมีส่วนร่วมผู้ประสบความสำเร็จ การดำเนินงานการร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานศูนย์ฯ

2. ความเข้มแข็งของคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ภายหลังจากถ่ายโอนภารกิจ พบว่า ความรู้ความเข้าใจงานศูนย์ของกรรมการ การปฏิบัติตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายการจัดประชุม และการบันทึกการประชุมในภาพรวมมีความเข้มแข็งเหมือนเดิม มีค่าเฉลี่ย 5.9

3. ความเข้มแข็งด้านบริหารเงินกองทุนของศูนย์ฯ ภายหลังจากถ่ายโอนภารกิจ พบว่ามีความเข้มแข็งในระดับดี ในกิจกรรมการช่วยเหลือราษฎรโดยใช้เงินศูนย์ การเบิกจ่ายเงินกองทุนตามมติกรรมการและการลงบัญชีรายการรับ-จ่าย เงินกองทุนทุกครั้งที่มีการเบิกจ่าย แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารจัดการของคณะกรรมการของศูนย์และสมาชิกของศูนย์ได้ดีมีประสิทธิภาพและสนองตอบความต้องการของสมาชิกภายในศูนย์

4. ความเข้มแข็งด้านการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายหลังจากถ่ายโอนภารกิจพบว่ากิจกรรมที่ศึกษาด้านการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ มีความสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง สำหรับข้อมูลทางปัญหา ความต้องการของผู้ประสบความสำเร็จทางสังคมนั้น สมาชิกต้องการข้อมูลด้านแรงงาน

ของกระทรวงแรงงานเป็นส่วนมาก และสมาชิกต้องการได้รับบริการจากการประสานงานจากภาครัฐและเอกชนมีน้อย กล่าวคือ จำนวน 10 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.33

5. ความเข้มแข็งในด้านการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์สหกรณ์ประจำหมู่บ้านภายหลังจากถ่ายโอนภารกิจ นั้น ความสมบูรณ์ของทะเบียนข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน การประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ การดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่น การจัดทำแผนงานและกิจกรรมมีความเข้มแข็งในระดับความเข้มแข็งมากที่สุด รองลงมาสมาชิกเห็นว่า การรับเรื่องราวร้องทุกข์ การช่วยเหลือสมาชิกที่ประสบปัญหาเฉพาะหน้า และการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการพัฒนาชุมชน มีความเข้มแข็งในระดับมาก

ข้อเสนอแนะของผู้ทำการศึกษา

1. ถึงแม้ว่าศูนย์ได้ถูกถ่ายโอนภารกิจให้กับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นไปแล้ว แต่หน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงาน ยังต้องพึ่งพาข้อมูลจากท้องถิ่นเหมือนเดิม และมากขึ้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงาน ยังต้องเข้าไปเยี่ยมเยียน และให้กำลังใจกับศูนย์เมื่อมีโอกาส

2. การบริหารเงินกองทุนศูนย์ ซึ่งบางแห่งมีนโยบาย นำเงินกองทุนศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน ไปรวมกับเงินกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผลดีกับกองทุน และส่วนใหญ่หมู่บ้านมีการบริหารเงินกองทุนหมู่บ้านในระดับดีและเข้มแข็งอยู่แล้ว สามารถจะบริหารเงินกองทุนอยู่ในระดับดีและเข้มแข็งต่อไปได้

3. การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลังจากมีการปฏิรูประบบราชการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2545 เป็นต้นมา ปรากฏว่าหน่วยงานที่ได้ให้การสนับสนุนศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ประจำหมู่บ้านที่สำคัญคือหน่วยงานประชาสัมพันธ์จังหวัดเดิมได้เปลี่ยนแปลงภารกิจไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจกับคณะกรรมการศูนย์ เพื่อจะมาใช้ประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานของกรมป้องกันสาธารณสุข เป็นต้น

4. หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง จะต้องให้ความสนใจกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงและปฏิรูประบบราชการทำให้ท้องถิ่นไม่คุ้นเคย การประสานงานอาจบกพร่อง ทำให้ราษฎรไม่ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนอย่างทันที่

5. การปรับปรุงคุณภาพการบริหารจัดการของศูนย์ เพื่อให้มีการบริหารจัดการด้านข้อมูลและการวางแผน และการให้บริการตามบทบาทหน้าที่เหมือนเดิม จะต้องให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นให้ความสนใจและสนับสนุนศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ประจำหมู่บ้านให้มากขึ้น และประกอบด้วยระเบียบของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมว่าด้วยศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2544 ได้ยกเลิกกรอบแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ เพื่อเปิดโอกาสให้กรรมการศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน เป็นผู้บริหารศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน ตามแนวทางของท้องถิ่น อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(1)
บทคัดย่อ	(2)
สารบัญแผนภูมิและตาราง	(7)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา	3
1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา	3
1.5 นิยามศัพท์	4
1.6 วิธีการศึกษา	5
1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 จังหวัดชุมพรและศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	
2.1 สภาพทั่วไป และข้อมูลพื้นฐานของจังหวัด	8
2.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต	8
2.1.2 ประชากรจังหวัดชุมพร	12
2.1.3 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	13
2.1.4 ข้อมูลด้านแรงงานของจังหวัดชุมพร	22
2.2 ความหมายของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	23
2.2.1 แนวทางในการดำเนินการของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	24
2.2.2 บทบาทของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	26
บทที่ 3 แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
3.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	28
3.2 องค์กรประชาชน	35
3.3 การพึ่งพาตนเองของชุมชน	41
3.4 แนวคิดการบริหารจัดการ	47

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 ข้อมูลเบื้องต้นของศูนย์ส่งเสริมเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	49
4.2 ความเข้มแข็งในการเป็นองค์กรประชาชนของศูนย์ส่งเสริมเคราะห์ราษฎร ประจำหมู่บ้าน	50
4.3 ความเข้มแข็งของกรรมกรศูนย์ส่งเสริมเคราะห์	54
4.4 ความเข้มแข็งด้านบริหารเงินกองทุนของศูนย์ส่งเสริมเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	55
4.5 ความเข้มแข็งด้านการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ	56
4.6 ความเข้มแข็งด้านการดำเนินงานของศูนย์	58
4.7 ความเข้มแข็งของศูนย์ส่งเสริมเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านในภาพรวม	59
4.8 ปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	59
 บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	62
5.2 ข้อเสนอแนะ	64
 บรรณานุกรม	65
ภาคผนวก 1 แบบสอบถาม	68
ภาคผนวก 2 สำเนาคำสั่งศูนย์ส่งเสริมเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน	72

สารบัญ (ต่อ)

- ภาคผนวก
1. แบบประเมินความเข้มแข็งศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราชภัฏประจำหมู่บ้าน
 2. ระเบียบกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ว่าด้วยศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราชภัฏประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2541
 3. ระเบียบกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ว่าด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราชภัฏประจำหมู่บ้าน พ.ศ. 2544
 4. คำสั่งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่อง การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราชภัฏ
 5. คำสั่งจังหวัดชุมพร เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประสานการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราชภัฏประจำหมู่บ้าน
 6. คำสั่งจังหวัดชุมพร เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการสร้างความเข้มแข็งการจัดสวัสดิการสังคมในหมู่บ้าน
 7. คำสั่งคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการถ่ายโอนภารกิจ บุคลากร และงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัด
 8. คำสั่งจังหวัดชุมพร เรื่อง การมอบอำนาจการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราชภัฏประจำหมู่บ้าน

สารบัญแนกฏมและตาราง

	หน้า
แผนภูมิ 1 จังหวัดชุมพร	4
ตารางที่ 2.1 การแบ่งเขตการปกครองจังหวัดชุมพร	13
ตารางที่ 2.2 ข้อมูลการเลือกตั้งจำนวนประชากรของจังหวัดชุมพร	14
ตารางที่ 2.3 แหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ในจังหวัดชุมพร	22
ตารางที่ 2.4 ข้อมูลด้านแรงงานจังหวัดชุมพร	22
ตารางที่ 4.1 กลุ่มตัวอย่างแยกรายอำเภอ	51
ตารางที่ 4.2.1 จำนวนตัวอย่างศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านจำแนกอำเภอ	53
ตารางที่ 4.2.2 จำนวน ศส.บ. จำแนกตามระดับความเข้มแข็งการเป็นองค์กร ประชาชนและอำเภอ	54
ตารางที่ 4.2.3 ระดับความเข้มแข็งของการเป็นองค์กรประชาชน จำแนกตามคะแนนและอำเภอ	54
ตารางที่ 4.3.1 ความรู้และกิจกรรมของกรรมการ ศส.บ. จำแนกตามกิจกรรมและจำนวนศูนย์	55
ตารางที่ 4.3.2 ระดับความเข้มแข็งของการเป็นองค์กรประชาชน จำแนกตามคะแนนและอำเภอ	56
ตารางที่ 4.4 การบริหารเงินทุนจำแนกตามกิจกรรมและจำนวน	57
ตารางที่ 4.5 การประสานงาน ศส.บ. ด้านต่าง ๆ จำแนกตามกิจกรรมและจำนวน	58
ตารางที่ 4.6 การดำเนินงานของ ศส.บ. จำแนกตามกิจกรรมและจำนวน	59